

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

Helyi jelentőségű védett természeti terület neve: Ikervári kockásliliom élőhely	
Utoljára módosítva: 2013-11-09 06:32:50	
Megye: Vas	Községhatár: Ikervár
A terület kiterjedése: 73,14 hektár	Védetté nyilvánítás év: 2012
GPS koordináták: EOV.: 489061; 209335	
Felmérést végző személy(ek) neve: Gyöngyössy Péter	
E-mail címe(k): kerekerdo@invitel.hu	

A terület megközelíthetőségének leírása

(pl. melyik utcán kell elhagyni a települést stb.):

Ikervár Rába-menti település, a Rába bal partján, Vasvár és Sárvár között Sárvárhoz közel. A terület az Ikervári község határ keleti, Sótóny községgel határos felén található. Nyugati határa az ikervári vizierőmű üzemvízcsatornája, déli határa az Ikervár-Sótóny közút, keleti határa pedig a Herpenyő-patak régi medre. Legkönnyebben az Ikervártól Sótóny felé vezető közútról közelíthetjük meg. A település belterületén táblák jelzik a Sótóny felé vezető utat. Az út a települést elhagyva átvezet a Rábán, majd az erőmű csatornán. Ezután az úttól északra (balra) már a védett terület található. Az út menti cserjésen csak egy-két helyen van bejárat a területre, mely jelenleg legelőként funkcionál. Ha a közúton tovább haladunk kis hidak vezetnek át a régi patakmedreken ebből tudhatjuk, hol van a terület keleti határa.

Terület rövid, szöveges bemutatása (max. 2000-2500 karakter):

megközelíthetőség, terület jellegének leírása (pl. természetes erdőfolt puhafa ligeterdővel stb.):

Az ikervári kockásliliomos régóta ismert volt a vasi természetvédők körében. A közelmúltig viszont főként úgy emlegették az 1973-tól megyei védettségű területet, mint olyan élőhelyet ami már elpusztult. Sokáig tartotta magát az a tudat, miszerint Vas megye egyetlen komoly kockásliliom élőhelye a Csákánydoroszló határában, a Strém-patak völgyében található Bükksí-rét. A közelmúltban merült fel, hogy Ikervár határában mégis vannak még olyan területek, melyek a kockásliliom védelemre érdemes élőhelyei. A jelenlegi védett terület nem azonos a korábbi megyei védettségű területtel. Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai eredetileg nagyobb területet terveztek védelemre, mely Ikervár és Sótóny határában a Herpenyő-patak két partján terült el. Végül a védetté nyilvánítást csak az ikervári önkormányzat vállalta be, így a község határ keleti felén az Ikervári erőműcsatorna és a Herpenyő-patak korábbi medre közé eső terület lett védett. A terület a Rába árterének azon szakaszára esik, ahol az Ikervári vizierőmű miatt a Rába két mederben, a régi szabályozatlan mederben és egy egyenes teljesen mesterséges, fém támfalakkal védett erőműcsatornában folyik. Ez esetünkben azt jelenti, hogy a Rába vize, bizonyos keretek között szabályozottá vált. A természetes elöntések ritkábbak, az ártéri területek szárazabbak lettek. Az Ikervári kockásliliom élőhely egykor a Rába és a Herpenyő közös ártere volt. A hullámos felszín ma is őrzi a medrek vándorlásának és feltöltődésének nyomait. A hullámos felszín és helyenként a holtágak, árkok, telekhatárok mentén kialakult cserjések változatos mozaikos élőhelyet biztosítanak. A terület ma nagyrészt marhalegelő, mely egyes helyeken jelentős szelekciós tényező (parlagfűves, varádicsos, tüskés

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

cserjés foltok kialakulása). A felmérés idején (2013. szeptember eleje) az egész éves legeltetés nyomai látszottak. A gyepek feltűnő tömeges növénye, az őszi kikerics volt, (helyenként négyzetméterenként akár száz tő). Több százezer tő nyílt itt. A kockásliliom, más néven kotuliliom, vagy töröktulipán (*Fritillaria meleagris*). hajdanán nagy valószínűséggel csak a keményfás ligeterdők aljnövényzetét jellemezte, de az évszázadok óta tartó átalakításokat, emberi beavatkozásokat követően létrejött réttársulásokban – a Rába és Csörnök völgyében leginkább az ártéri mocsárréteken (*Carici-Alopecuretum pratensis*) – is megtalálta létfeltételeit, jelenlétével utalva az eredeti (potenciális) élőhelyre. Másodlagosan eredetileg a patak menti égerligetek, nádasok szegélyzónáit alkotó, magasfüvű rétek (*Molinio-Arrhenatheretea*), azon belül a keményfás ligeterdők irtása, vagy a magassásos rétek kiszáradása, lecsapolása nyomán kialakult sík és dombvidéki mocsárrétek (*Agrostion stoloniferae*) ecsetpázsitos nedves kaszálórétek (*Alopecurion pratensis*) egyik meghatározó védett növénye. Az ártéri, vagy más néven ecsetpázsitos mocsárrétek a magassásos rétek (*Caricion gracilis*) és a mocsárrétek (*Deschampsion caespitosae*) határán alakulnak ki, mint a feltöltődési szukcesszió viszonylag tartós állomásai. Az ártér nedvesebb részein, vályogos, agyagos üledékek váz és réti talajain tenyésznek. A kockásliliom mellett a mocsárrétek domináns fajai a következők: réti ecsetpázsit (*Alopecurus pratensis*), gyepes sédbúza (*Deschampsia caespitosa*), réti csenkesz (*Festuca pratensis*), réti lednek (*Lathyrus pratensis*), szürke aszat (*Cirsium canum*), réti boglárka (*Ranunculus acris*), pelyhes selyemperje (*Holcus lanatus*), stb. A kockásliliomon kívül a terület jelentős fajának számít a nyugati csillagvirág (*Scilla drunensis*) is. A térszín emelkedésével az ecsetpázsitos nedves kaszálórét társulás réti csenkeszes kaszálórétté (*Cirsio cani-Festucetum pratensis*) alakul át. A két társulás fiziognómiailag és cönológiailag nagyon közel áll egymáshoz. A társulások kiterjedése évenként változó, szárazabb években az utóbbi, míg nedvesebben az előző kiterjedése növekszik. A Rába mentén ezek az élőhelyek régen nagy kiterjedésben voltak jelen és döntően kaszálóként hasznosították őket. Az állattartás visszaszorulásával állományaik nagy részét átalakították (felszántották, beerdősítették). Elsősorban réti talajon kialakuló élőhelyekről van szó, amely a vegetációs időszak jelentős részében üde, ugyanakkor a víz csak kivételesen állhat a talaj felszínén. Az élőhely tartós üdeségét a magas talajvíz biztosítja. Az állomány felső szintjét fél-egy méteres, egyenletesen magas gyepeket képző fajok alkotják. Az alsó szint fajösszetételét meghatározza a vízellátottság. A térség meliorációjával az élőhely hidrológiai viszonyai kedvezőtlené váltak, több helyen mezofil gyepekké alakult át. Az élőhelyeket a kaszálás alakította ki. Rendszeres kezeléssel (kaszálással) a mocsárrét stádium hosszú ideig stabilan megmarad, illetve fenntartható. A kaszálás felhagyásával az élőhely a beerdősülés felé halad, a természetes generalista fajok a specialisták rovására terjednek, míg az erdei fajok nagyon lassan hódítják meg a területet. A Rába menti állományok még viszonylag fajgazdagok. Az ecsetpázsitos és réti csenkeszes nedves kaszálórétek Natura 2000 jelölő élőhelyek. Az Ikervár és Sótöny közötti nedves kaszálóréteken található egykori folyómedrekben magassásos állományok (*Caricetum acutiformis-ripariae*) is kialakultak, melyek csapadékosabb években akár nyár elejéig is vízborítottak. Monodomináns társulás, mely a feltöltődési folyamatban a nádas követően jelentkezik. Talaja tápanyagban gazdag hordaléktalaj. Állományát nagy versenyképességű fajok alkotják. Jelen esetben a mocsári sás (*Carex acutiformis*) mellett azon kísérőfajok, melyek többnyire azonosak a nádasok kísérőivel. A kockásliliom (*Fritillaria meleagris*) a kaszálórét és magassásos átmeneti zónájában fordul elő

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

a legnagyobb példányszámban. Jellemző fajok: éles sás (*Carex gracilis*), mocsári galaj (*Galium palustre*), kúszó boglárka (*Ranunculus repens*), sárga nőszirm (*Iris pseudacorus*), réti füzény (*Lythrum salicaria*), pajzsos veronika (*Veronica scutellata*), hosszúlevelű veronika (*Veronica longifolia*), stb. Az ártéri mocsárrétek már említett domináns fajai mellett gyakori kísérő növé-nyei: borzas, bókoló és mocsári sás (*Carex hirta*, *C. acutiformis*, *C. melanostachya*), réti perje (*Poa pratensis*), réti és béka boglárka (*Ranunculus acris*, *R. flammula*), réti kakukkszegfű (*Lychnis flos-cuculi*), réti here (*Trifolium pratense*), szarvaskerep (*Lotus corniculatus*), festő zsoltina (*Serratula tinctoria*), sovány csenkesz (*Festuca pseudovina*). A mocsárrétek dinamikájukat tekintve a kaszálórétek felé mozdulnak el, illetve a gazdálkodás elmaradása esetén, hosszú távon a keményfaligetek fajaival erdősülnek be. Legeltetés hatására a sovány csenkeszes típus uralkodik el. A védett területnél is a mocsárrétek visszaszorulása és a mezofil rétek, kaszálórétek (*Arrhenatheretalia*) társulásainak térnyerése figyelhető meg. A kockásliliom nem szokványos színekkel jellemezhető, kockázott, bókoló, magányos virágaival látványos növénynek számít. Emiatt virágját, a tiltás ellenére, sokan szedik, hagymáját gyűjtik. Megóvásának legfontosabb, legalapvetőbb eszköze az élőhelyének megőrzése, a degradáció megakadályozása. E téren az élőhely drasztikus átalakítása, gyeperőse, meliorációja, felülvetése, vegyszerezése, illetve a rétek legelő kora tavaszi munkái (simitózás, szárzúzás) veszélyeztetik. Az élőhelyek, gondos extenzív használatával és virágzási időszakban történő őrzésével a kipusztulás szélére sodródott faj egyedszáma, populációinak stabilitása megőrizhető. *** Az Ikervári vizierőmű Magyarország első vizierőműve, mely ma is működik. Az erőmű terveit Gothard Jenő készítette. A Batthyány család 1896-tól kezdte meg az építkezést, 1900-ban adták át. Kezdetben közel 600 kW-os teljesítményű svájci gyártmányú gépek működtek benne, melyeket a zürichi Escher Vyss gépgyár turbinái hajtottak. Ezek még egyenárammal látták el a környező településeket, és ez szolgálta ki Szombathely és Sopron elektromosenergia-igényét is. Ennek az erőműnek köszönhetően Ikervár lett első elektromos rendszerrel ellátott falu Magyarországon és az ikervári Batthyány-kastélyban előbb volt elektromos világítás, mint a bécsi Schönbrunnban. Felhasznált források: 1.) Ikervár Község Önkormányzata Képviselő-testületének 5/2012. (III.30.) önkormányzati rendelete 2.) <http://koszegitk.blogspot.hu> (Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpont blogja; szerkesztő: Tompa Tibor) 3.) Őrségi NPIG; Tompa Tibor (2008.) Előkészítő szakmai dokumentáció az Ikervár-Sótony kockásliliom élőhely helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánításával kapcsolatban (kézirat) 4.) <http://hu.wikipedia.org/> - ikervári vizierőmű

2. A TERÜLET ÁLTALÁNOS FELMÉRÉSE

2.1. Megtalálható még a védettség indoka a területen? - Igen

Szükség esetén részletezés, "Nem/Részben" válasz esetén indoklás:

2.2. Milyen élőhelyek mozaikok borítják a területet és milyen arányban?

% Erdő

80 % Gyeperőse

20 % Cserjés

% Vizes terület

% Egyéb

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

2.3. Élőhelyi besorolás ÁNÉR- szerint (<http://www.novenyzetiterkep.hu/?q=magyar/node/45>):
D34: Mocsárrétek Ei: franciaperjés rétek P2a: Üde cserjések D6: ártári, mocsári magaskórósok (szegélyekben)

2.4. Területhasználat (kérjük, jelölje az észlelteket): Kaszálás, Legeltetés,

Egyéb típus:

Jellemzőik, intenzitás: erőteljesen, intenzíven legeltetett terület

2.5. Folyik-e természetvédelmi kezelés a területen? - Igen

Legeltetés, Kaszálás,

Egyéb típus:

2.6. Megtalálhatóak-e az alábbi özönfajok a területen, s milyen mennyiségben:

Akác:

Selyemkóró: Nincs

Parlagfű: Kevés

Magas/kanadai aranyvessző:

Japánkeserűfű:

Gyalogakác:

Bálványfa ("ecetfa"):

Keskenylevelű ezüstfa:

Muflon:

Egyéb (nevezze meg): zöld juhar a cserjésekben, holtágak mentén, Rába közelében

2.7. Része a terület a Natura 2000 hálózatnak? - Igen

Egy része: %

2.8. Érintkezik a terület más természetes élőhelyekkel? - Igen

2.9. Ha igen, milyen típusú élőhellyel?

hasonló típusú gyepek, illetve a Rába erőmű csatornájával

2.10. Érintkezik a terület más természetvédelmi oltalmat élvező területtel? (pl. Natura 2000, országos védettség, ex lege) - Igen

2.11. Ha igen, milyen természetvédelmi oltalmat élvező területtel? - A Rába és a Csörnök völgy kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület

2.12. Van védettséget jelző tábla a területen? - Nem

Darabszám:

Állapotuk:

2.13. Vannak vadgazdálkodási létesítmények a területen?

Magasles: db

Vadetető: db

Szóró: db

Egyéb (név és db):

Nincs

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOT-FELMÉRŐ ADATLAP

3. Védett és fokozottan védett, ill. Natura 2000-es növényfajok és számolt vagy becsült mennyiségük felsorolása

(a becslés lehet tőszámra, vagy területnagyságra vonatkoztatott, fokozottan védett faj esetében pontos tőszámot kell megadni)

Kockás lilom (*Fritillaria meleagris*) - több ezer tő nyugati csillagvirág (*Scilla drunensis*) kb 100 tő Borzas sás (*Carex hirta*) Hosszúlevelű fürtösveronika (*Pseudolysimachion longifolium*)

4. Védett és fokozottan védett, ill. Natura 2000-es állatfajok és számolt vagy becsült mennyiségük

(fokozottan védett fajoknál pontos állománynagyságot kell megadni)

éti csiga (*Helix pomatia*) Barna varangy (*Bufo bufo*) Erdei béka (*Rana dalmatina*) Zöld levelibéka (*Hyla arborea*) Fűrge gyík (*Lacerta agilis*) Lábatlan gyík (*Anguis fragilis*) Vízisikló (*Natrix natrix*) Egerészölyv (*Buteo buteo*) Karvaly (*Accipiter nisus*) Fehér gólya (*Ciconia ciconia*) (időszakos alkalmi táplálkozó) Szürke gém (*Ardea cinerea*) (időszakosan táplálkozók) Nagy kócsag (*Egretta alba*) (időszakosan táplálkozók) Holló (*Corvus corax*) Énekes rigó (*Turdus philomelos*) Fekete rigó (*Turdus merula*) Vörösbegy (*Erithacus rubecula*) Erdei pinty (*Fringilla coelebs*) Tengelic (*Carduelis carduelis*) Zöldike (*Carduelis chloris*) Meggyvágó (*Coccothraustes coccothraustes*) Csicsörke (*Serinus serinus*) Barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) Csilpcsalpífűzike (*Phylloscopus collybita*) Széncinege (*Parus major*) Barátcinege (*Parus palustris*) Berki tücsökmadár (*Locustella fluviatilis*) Mezei veréb (*Passer montanus*) Tövisszúró gébics (*Lanius collurio*) Cigánycsuk (*Saxicola torquata*) Vakond (*Talpa europaea*) stb

5. Egyéb észrevétel

Felhasznált források: 1.) Ikervár Község Önkormányzata Képviselő-testületének 5/2012. (III.30.) önkormányzati rendelete 2.) <http://koszegitk.blogspot.hu> (Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság, Bechtold István Természetvédelmi Látogatóközpont blogja; szerkesztő: Tompa Tibor) 3.) Őrségi NPIG; Tompa Tibor (2008.) Előkészítő szakmai dokumentáció az Ikervár-Sótony kockásliliom élőhely helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánításával kapcsolatban (kézirat) 4.) <http://hu.wikipedia.org/> - ikervári vizierőmű Felhasznált térképi források: 1.) www.vasteir.hu (Vas Megyei Térinformatikai Rendszer) 2.) <http://erdoterkep.nebih.gov.hu/> (Nyilvános interaktív erdőterkép a NEBIH honlapján)